

הבעה בעל-פה

כישורי ההאזנה והדיבור הם חלק מהמיומנויות האורייניות המשמשות את התלמידים בהקשרים חברתיים ולימודיים, כגון: הצגת נושא או טיעון, דיווח, השתתפות בדיון מובנה. השיח הדבור ברמותיו השונות מעשיר את השפה הכתובה וגם נתמך על-ידה.

מידת התכנון של השפה הדבורה משתנה לפי ההקשר, לפי מטרת התקשורת ובהתאם ליחסי הדובר עם קהלו. התלמידים צריכים לשקול במבעם הדבור את ההיבטים האלה, ובכלל זה את רלוונטיות המידע שהם מספקים.

על המורים ליזום הקשרים והתנסויות לפיתוח ולשכלול של מיומנויות הבעה בעל-פה תוך הוראה מפורשת שלהן.

הפירוט הרלוונטי ליעד הבעה בעל-פה מצוי בתכנית הלימודים לחינוך הלשוני (עמודים 22-47, 78-79).

עמידה בהישגים הנדרשים על-פי תכנית הלימודים:

הישג נדרש 1: האזנה ודיבור למטרות שונות (עמוד 82 בתכנית הלימודים לחינוך הלשוני, תשס"ג).
ציוני הדרך המפורטים בתכנית הלימודים לחינוך הלשוני עד סוף כיתה ו' יהיו מטרות ההוראה עבור תלמידי כיתה ה', ואילו ציוני הדרך עד סוף כיתה ד' יהיו עבורם יעדי תשתית הכרחיים.

עקרונות לתכנון

תכנון יחידות ההוראה

- יחידות ההוראה יתוכננו בהקשרים לימודיים ובנושאים חברתיים לקידום השיח הדבור.
- ההקשרים הלימודיים יהיו תשתית להוראה מתוכננת ומפורשת של אסטרטגיות ומיומנויות הנדרשות להפקת שיח דבור. המורים יזמנו דיונים מכוונים וממוקדים.

המלצה על דרכי הוראה

- המורים יפתחו את כישורי השיחה של התלמידים, כגון: השתלבות בשיחה ובדיון על-פי המוסכמות, הקשבה ותגובה הולמת לדברי אחרים, הרגלי ויכוח נאותים, יצירת קשר עין.
- המורים יפתחו את יכולותיהם של התלמידים להביע את רעיונותיהם תוך התאמה למטרה ולנמען, ותוך שימוש במשלב לשוני מתאים:
  - הצגת רעיונות ברצף הגיוני
  - הצגת טיעונים מבוססים ומנומקים
  - דיבור לעניין ברמת פירוט מתאימה
- המורים יעודדו את התלמידים לכתוב את רעיונותיהם לצורך תכנון הטקסט הדבור שלהם.
- המורים יקנו לתלמידים היגדים הנהוגים בדיון והמסייעים להתנהלותו התקינה, כגון קישור לדברי הדוברים הקודמים ולמיקוד ההקשבה.
- המורים יפתחו אצל התלמידים את המודעות לחשיבות השימוש במילים מדויקות לשם העברת המסר הרצוי.
- המורים יפתחו אצל התלמידים את המודעות לחשיבות התאמת נעימת הקול ועוצמתו לנסיבות.

- המורים יגבשו מחוונים עם התלמידים. המחווים יסייעו לתלמידים למקד את מטרות השיח, ויתמכו בתהליכי הבקרה של הדוברים, וכן ישמשו להערכה.

התנסויות של תלמידים

האזנה

- התלמידים יתנסו בתהליכי האזנה ממוקדת לדברי אחרים, תוך התייחסות פרשנית לתוכן הדברים של הדובר, להתנהגותו הבלתי מילולית ולאופן ההצגה של הדברים.
- התלמידים והמורה ינתחו שיח דבור שהאזינו לו יחד בהזדמנויות שונות (על-פי נסיבות מזדמנות או יזומות על-ידי המורה) כדי להפיק משמעות ממנו, וכדי לעמוד על מאפיינים בולטים שלו (למשל, תכנית טלוויזיה, טקסים בבית-הספר).

דיבור

- התלמידים יתנסו בניהול דיון תוך התייחסות לטיעונים שכנגד.
- התלמידים יתנסו בתהליכי תכנון להצגת רעיונותיהם, תוך חשיבה מושכלת על תוכן הדברים, על המבנה שלהם, על אוצר המילים ועל המשלב הלשוני.
- התלמידים יתנסו בהצגת הטקסט הדבור שתכננו בפני קהל מאזינים בהקשרים לימודיים וחברתיים.
- התלמידים יתנסו בתהליכי בקרה לשיפור השיח הלימודי הדבור שלהם, באמצעות דיונים בשיעורי העברית ובתחומי הדעת האחרים.
- התלמידים ייעזרו במחווים למטרות משוב והערכה.

מתן מענה לתלמידים המתקשים

איתור מקורות הקושי

- על המורים לזהות את מקור הקשיים של התלמידים, כגון: קושי בהתאמה לנמען, בזיהוי מאפייני המטלה (למשל, דיווח לעומת הבעת עמדה) קושי שפתי, קושי בדיבור בפני קהל, ובהשתלבות בשיחה או בדיון.

תיווך

- עידוד התלמידים להשתתפות בשיח כיתתי.
- תמיכה מוקדמת (במסגרת קבוצה קטנה או במסגרת מפגש פרטני) בידע ובאופן הצגתו.
- תמיכה בדברי התלמידים או הוספה עליהם במקום שנדרש פירוט, הרחבה או שיפור המבע, בתנאי שסגנון הוראה זה מקדם ולא בולם.
- עידוד התלמידים להרחבת המבע באמצעות שאלות מתווכות.
- תמיכה תוך דיון ושיקוף הדברים כדי לחדד בקרה ותיקון עצמי.

מסגרות למידה

- אפשר לנצל את השעות הפרטניות ולתרגל עם התלמידים מיומנויות של הבעה בעל-פה. רצוי לגוון את סוג הקבוצות, ומדי פעם להציע מטלות בקבוצות הטרוגניות, כדי לאפשר למידת עמיתים.
- במסגרת התיווך ידגימו המורים מודלים של שיח תקין, יתכננו עם התלמידים את המבע ויתנו משוב מתאים. המורים יבנו את שיעורי העברית באופן שיאפשר הטלת מטלות מתאימות לתלמידים המתקשים, ויצירת מסגרת להוראה בקבוצה קטנה ולהוראת עמיתים.

מתן מענה לתלמידים המצטיינים

- פיתוח כישורי הבנת הנשמע, ובכלל זה האזנה ביקורתית תוך הבחנה בין עמדה לדעה, זיהוי מסרים וטעונוים ובחינת איכות ההבעה.
- פיתוח יכולת ההבעה בעל-פה, ובכלל זה יכולת דיווח על תהליכים, על אירועים ועל ניסויים, בהתאם לאפיוני הסוגה.
- הכשרת התלמידים המצטיינים כמנחי דיון.
- מתן הזדמנות להציג בפני קהל ומתן כלים לבקרה רפלקטיבית.

תקשוב

- אפשר לעשות שימוש באמצעים טכנולוגיים של הקלטה או של צילום ולנתח בעזרתם את איכות השיח הדבור. קיימים היום במחשבים אמצעי צילום, הקלטה ושידור טובים.
- אפשר להציג בכיתה ולנתח אירועי שיח דבור, להקריא בקול טקסטים או למסור בקול מידע, ולהאזין לתכניות מן המדיה כדי לשכלל את כישורי ההאזנה.
- אפשר לעשות שימוש מושכל במצגת לתמיכה במהלך של הצגת רעיון או נושא.